

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті розглянуто дидактичні прийоми і методи, які сприяють засвоєнню інокомунікантами краєзнавчої інформації у процесі вивчення української мови як іноземної. Проаналізовано особливості заняття-екскурсії як засобу трансляції краєзнавчої інформації крізь призму основних видів комунікативної діяльності, обґрунтовано його оптимальну структуру. Визначено способи презентації краєзнавчого матеріалу у вигляді комплексу вправ і завдань та виявлено основні аспекти мовної компетенції, що актуалізуються при представленні краєзнавчої інформації.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лінгвокраїнознавство, краєзнавство, заняття-екскурсія, комунікативна компетенція, мовна компетенція.

В статье рассмотрены дидактические приемы и методы, обеспечивающие эффективное восприятие учащимися краеведческой информации в процессе изучения украинского языка как иностранного. Проанализирована специфика занятия-экскурсии как средства трансляции краеведческой информации с учетом основных видов коммуникативной деятельности, обоснована его оптимальная структура. Определены способы презентации краеведческого материала в виде комплекса упражнений и установлены основные аспекты языковой компетенции, актуализирующиеся при подаче краеведческой информации.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, лингвострановедение, краеведение, занятие-экскурсия, коммуникативная компетенция, языковая компетенция.

The article deals with teaching methods and techniques to ensure effective perception of local history information by students while learning Ukrainian as foreign language. The peculiarities of the tour class as a means of broadcasting local history information are analyzed taking into account major types of communicative activities. The optimal structure of the tour lesson is described. A set of tasks and exercises for presenting local history material is defined. The key aspects of the language competence, actualized when presenting information on local history, are identified.

Key words: Ukrainian as a foreign language, linguistic and culture studies, local history, tour class, communicative competence, language competence.

У сучасних наукових розвідках з методики викладання української мови як іноземної акцентовано на важливості знайомства інокомунікантів з українською національною культурою як необхідним елементом процесу вивчення української мови. Лінгвокраїнознавчий аспект у курсі української мови як іноземної сформувався в останнє десятиліття, коли відбувається активний науковий пошук дослідників з методики викладання української як іноземної в різних напрямках [6]. За цей час з'явилася низка видань країнознавчого характеру: Антонів Л., Туркевич О. та ін. Мій Львів (2013); Дерба С. Знайомство з Україною (2012); Ключковська І. та ін. Мандрівка Україною: навчальний посібник з української мови як іноземної (рівень В2) (2012); Швець Г. Знайомтеся: Київ (2011). Ці та інші науковці й методисти наголошують, що володіння іноземною мовою передбачає знання культури, історії і традицій народу, який нею розмовляє, адже практичне її застосування найчастіше відбувається в умовах спілкування мовця з носіями іншого культурного коду. Так, М. Лісовий і Л. Тищенко, які вивчають проблеми відбору й презентації країнознавчої та краєзнавчої інформації, вважають що «адекватне спілкування і навіть навчально-мовленнєве спілкування, неможливі без знань і вмінь у галузі культури» [3, с. 131]. Н. Фийса підкреслює, що вивчення іноземної мови передбачає знання про культуру, історію, реалії і традиції країни, мова якої вивчається, включення студентів у діалог культур [5, с. 71].

У цьому ключі, поряд із країнознавчим, не менш важливим, на нашу думку, є вивчення власне краєзнавчого матеріалу, який дозволяє більш детально розглянути особливості певного регіону чи населеного пункту, в межах якого комунікант опановує іноземну мову. Країнознавча і краєзнавча інформація у процесі вивчення іноземної мови сприяє формуванню в іноземця компетенції міжкультурного спілкування, розвиває толерантне ставлення до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань, що є важливою умовою успішного й ефективного спілкування та гармонізації стосунків комунікантів. Як зазначають дослідники, ознайомлення іноземців із комплексом краєзнавчих матеріалів допомагає не тільки адаптуватися в мовному середовищі, а й вникнути в соціально-культурні особливості конкретного регіону [1]. Крім того, «використання лінгвокраєзнавчої та лінгвокраїнознавчої інформації в навчальному процесі забезпечує підвищення пізнавальної активності

студентів, розширює їхні комунікативні можливості, створює позитивну мотивацію до вивчення мови, дає стимул для самостійної роботи, допомагає вирішенню виховних завдань, сприяє адаптації студентів до нового соціально-культурного середовища» [3, с. 135].

Доцільність використання краєзнавчого матеріалу як унікального дидактичного та мотиваційного засобу в процесі навчання української мови як іноземної є достатньо обґрунтованою. Однак досі не описаними залишаються способи подання краєзнавчої інформації при викладанні української мови як іноземної, зокрема методика проведення заняття-екскурсії, що прямим чином забезпечує передачу знань краєзнавчого характеру. Це зумовлює **актуальність** проведеного дослідження.

Мета статті – розглянути дидактичні прийоми і методи, які сприяють засвоєнню інокомунікантами краєзнавчої інформації в процесі вивчення української мови як іноземної.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких основних **завдань**: 1) розкрити особливості проведення заняття-екскурсії як засобу трансляції краєзнавчої інформації крізь призму основних видів комунікативної діяльності; 2) обґрунтувати оптимальну структуру заняття, ефективну з погляду засвоєння краєзнавчої інформації; 3) визначити способи презентації краєзнавчого матеріалу у вигляді комплексу вправ і завдань; 4) виявити основні аспекти мовної компетенції, що актуалізуються при представленні краєзнавчої інформації.

На думку окремих методистів (А. Добричевої, Н. Фийси), подання краєзнавчої інформації повинно відбуватися паралельно із засвоєнням програмного матеріалу, коли факти про культурне середовище органічно вплітаються в певну розмовну тему, що вивчається. При навчанні іноземної мови можна використовувати лінгвокраїнознавчий матеріал із різних сфер спілкування, зокрема: соціально-культурної (запрошення на виставки, концерти; програми екскурсій; вхідні квитки на видовищні заходи; довідники з ілюстраціями визначних пам'яток, карти-плани міст), побутової (предмети побуту; проспекти-реклами готелів, перукарень; схеми-плани усіх видів транспорту; проїзні квитки; рахунки для оплати різних видів послуг) та ін. [5, с. 72]. Як зазначають дослідники, використання краєзнавчого матеріалу підвищує інтерес студентів до тем, які вони вивчають [1]. Інші вчені наголошують на ефективності засвоєння знань і вмінь краєзнавчого характеру при проведенні нетрадиційних занять, як-от екскурсій по місту, в музеї, відвідування визначних місць країни, мова якої вивчається. Зокрема, А. Добричева зазначає, що такі форми занять дозволяють розвинути практичні навички аудіювання та говоріння, сприяють активізації пізнавального інтересу іноземних студентів та посиленню мотиваційного фактору в процесі засвоєння мови, що збільшує ефективність навчання в умовах мовного середовища [1]. Крім того, використання різних каналів надходження інформації (слухове, зорове, моторне сприйняття) позитивно впливає на міцність фіксації краєзнавчого та мовного матеріалу.

Однак, крім беззаперечних переваг нетрадиційних занять, як-от позааудиторного заняття-екскурсії, вони, на нашу думку, мають окремі недоліки: вимагають значної затрати часу та засобів, порушують

співвідношення основних видів мовленнєвої діяльності на користь аудіювання та говоріння, в той час як читання і письмо часто не мають достатнього представлення у вигляді тренувальних вправ.

Вважаємо, що проведення аудиторного заняття у вигляді «віртуальної» екскурсії із застосуванням новітніх технологій (показу слайдів, презентації, використання мережі Інтернет тощо) дозволяє усунути означені вище недоліки при максимальному збереженні переваг «реальної» екскурсії. Заняття-екскурсія презентує краєзнавчий матеріал комплексно, і завдяки різним видам завдань досягається динаміка викладу інформації та формується цілісна картина культурного середовища, в якому інокомунікант опановує іноземну мову. Крім того, використання сучасних інформаційних технологій на занятті-екскурсії забезпечує високий рівень засвоєння студентами-іноземцями нових знань – як у предметно-понятійному, так і в лексико-граматичному плані.

Способи презентації краєзнавчого матеріалу у викладанні української мови як іноземної проілюструємо на прикладі проведення аудиторного заняття-екскурсії містом Івано-Франківськ, в якому студенти-іноземці здобувають освіту та яке для них є середовищем набуття і застосування мовних навичок. Запропоновані у статті види комунікативних завдань і комплекс вправ, спрямованих на засвоєння студентами-іноземцями краєзнавчої інформації про місто, в якому вони навчаються, були апробовані на відкритому занятті на тему «Екскурсія Івано-Франківськом. Дієслова руху ЙТИ – ХОДИТИ з префіксами (минулий час)», проведеному в рамках семінару-наради «Актуальні проблеми викладання української (російської) мови іноземним студентам і аспірантам», що відбулася 26-27 травня 2015 року на базі Івано-Франківського національного медичного університету за участю осіб, відповідальних за організацію викладання цієї дисципліни у вищих навчальних закладах МОЗ України. Важливим чинником, що забезпечує ефективне засвоєння краєзнавчої інформації, є, на нашу думку, фабульне розгортання екскурсії. Як варіант пропонуємо таку фабулу: іноземець (*Стівен Тейлор з Англії*) приїжджає в чуже місто, а його знайомий (*Мар'яна*), який проживає тут, показує йому визначні місця. Такий прийом активізує в студентів-іноземців фактор емпатії: вони зазвичай ототожнюють себе з гостем. Це дає змогу змістити позицію іноземця із зовнішнього спостерігача на фактично учасника подій, що сприяє збільшенню в нього мотивації для вивчення матеріалу та полегшує його сприйняття, як це характерно для екскурсії в реальному часі та просторі. Крім того, сюжетна лінія як наскрізний компонент скріплює всі навчально-методичні елементи заняття, надає його структурі цілісності та зв'язності.

Зауважимо, що заняття-екскурсія включає в себе спеціалізовану лексику на позначення власних назв, етнографічних та аксіологічних понять, тому передбачає певну мовну і мовленнєву підготовку іноземця. А. Добричева зазначає, що «краєзнавчий матеріал повинен подаватися при вивченні мови не на елементарному, а на більш високому рівні володіння іноземною мовою» [1]. Хоч, як наголошують методисти Лісовий і Тищенко, «необхідно вже на початковому етапі навчання використовувати національно-культурний шар української лексики, без

якої неможлива навчально-пізнавальна діяльність студентів із засвоєння духовних цінностей української культури» [3, с. 133].

Презентація красназничого матеріалу у формі заняття-екскурсії може актуалізувати в студентів засвоєні раніше знання практично всіх аспектів граматики і лексики. Наприклад, на початковому етапі розгортання сюжетної лінії, що лежить в основі екскурсії, коли відбувається знайомство з місцем подій та головними персонажами і подається мінімум красназничої інформації, доцільно закріпити навички відмінювання іменників. У запропонованому тексті визначаємо відмінки іменників і вписуємо пропущені відмінкові закінчення:

Івано-Франківськ – чудове місто. Недалеко від міст..., за сто кілометр..., є гори Карпати. Люди їдуть у Карпат... відпочивати, а дорогою зупиняються в Івано-Франківськ... Стівен Тейлор приїхав до Івано-Франківськ... у справах на кілька дн.... Він зупинився у готел... «Надія». У неділ... в нього вихідний і він хоче побачити міст.... Його давня подруга Мар'яна, яка живе в Івано-Франківськ..., зустрілася з ним і показала найкращі місц.... Стівен зустрівся з Мар'ян... о десятий годин... біля готел... «Надія». Разом вони пішли у центр міст..., до Ратуші.

Також вважаємо за доцільне актуалізувати вивчений раніше граматичний матеріал про дієслово, зокрема зміну дієслів минулого часу за родами та числами. Подаючи красназничу інформацію про міську Ратушу, виконуємо таку вправу:

Завдання. Вставте пропущене дієслово БУТИ у формі минулого часу.

Через п'ять хвилин Стівен і Мар'яна ... біля Ратуші. Ратуша – це центральна будівля міста. Колись вона ... найвища у Станіславові. Коли у місті ... пожежа або коли вороги ... недалеко від міста, це можна ... бачити з Ратуші. На другому поверсі тут ... міська адміністрація, а на третьому поверсі ... суд. Внизу ... магазини і ринок. Ратуша ... зруйнована кілька разів, і це її п'ятий варіант. Це єдина будівля у світі, яка має позолочений купол! Зараз у Ратуші знаходиться красназничий музей.

На нашу думку, подача красназничої інформації сукупно із закріпленням пройденого граматичного матеріалу сприяє формуванню в студентів-іноземців навичок правильного мовлення, активізує процес засвоєння нових знань.

Специфіка та самобутність і держави загалом, і кожної її частини зокрема виражається через характерну національну ономастику, яка, з одного боку, відображає мову на фонетичному, словотвірному, морфологічному, лексико-семантичному та синтаксичному рівнях, а з іншого – позначає важливі історичні реалії, розкриває своєрідність національної культури. Особливо ефективним, на думку методистів і лінгвістів, є використання місцевої топонімії та антропонімії у процесі лінгвокрасназничої роботи, оскільки цей пласт лексики містить «багату інформацію про історію самого міста і його сучасне життя» [1]. Топоніми як регіонально марковані мовні одиниці є цінним джерелом висвітлення багатьох питань історії, географії, етнографії та інших країнознавчих дисциплін. Зокрема, М. Тишковець зазначає, що лінгвокраїнознавчий потенціал, який міститься у цих номінаціях, «сприяє поглибленню знань іноземного студента про історію, культуру, національні традиції українців» [4, с. 86].

Для Івано-Франківська як адміністративно-територіальної одиниці ключовими є такі власні назви: *Анджей Потоцький, Станіслав Потоцький, Іван Франко, Адам Міцкевич, Андрей Шептицький; Прикарпаття, Станіславів, Вічевий майдан, вулиця Незалежності («стометрівка»), площа Ринок, Ратуша, Кафедральний собор (Катедрa), Музей мистецтв Прикарпаття, Міський парк імені Тараса Шевченка та ін.* Вони відображають тісний історичний і культурний зв'язок міста з Польщею, релігійність і високу духовність місцевого населення, сповідування ним демократичних цінностей, глибоку повагу до власної культури і мистецтва.

Методисти вважають, що в межах культурологічного підходу до вивчення української мови як нерідної власні назви доцільно освоювати в певній ситуації – на текстовій основі, тобто процес вивчення такої лексики буде повноцінним тоді, коли нове слово залишатиме в пам'яті студента ситуативне, емоційне значення [4, с. 87]. У створеному контексті екскурсії Івано-Франківськом окремі власні назви можна ввести у текст для читання з використанням ілюстративного матеріалу – карти міста, слайдів із фотографіями об'єктів тощо. Пропонуємо фрагмент такого тексту:

Стівен і Мар'яна обійшли довкола Ратуші і пішли до медичного університету. Від Ратуші до університету вони дійшли за дві хвилини. Біля університету вони перейшли дорогу і прийшли на майдан Шептицького – центр духовного життя міста. Праворуч є Кафедральний собор, або, як кажуть іванофранківці, Катедрa. Стівен і Мар'яна підійшли до собору. Він великий і дуже красивий. Він був збудований більше ніж 250 років тому. У різні часи це був головний християнський храм міста. А збоку є старий костел. Колись це була родинна могила Потоцьких. Зараз тут Музей мистецтв Прикарпаття. Стівен і Мар'яна зайшли у цей музей. У музеї вони побачили стародавні картини та ікони... Через 20 хвилин вони вийшли з музею і пішли далі.

Для ефективного засвоєння інформації, поданої у тексті, рекомендуємо виконати кілька вправ до тексту, в тому числі і для вдосконалення мовної компетенції. З огляду на динамічний чинник заняття-екскурсії як форми подання красназничої інформації, найбільш релевантним для розмовної теми «Екскурсія містом» є такий граматичний матеріал: дієслова руху з префіксами та родовий і знахідний відмінки іменників у значенні напряму руху (*перейти дорогу, обійти навколо ратуші, дійти до центру, зайти в книгарню, вийти з кав'ярні, піти у парк, підійти до пам'ятника* тощо) і прислівники місця (*тут, там, туди, сюди, попереду, позаду, напроти, взорі, внизу* та ін.). Таким чином, граматичними завданнями до тексту можуть бути: вписати з тексту дієслова руху з префіксами; змінити вписані дієслова руху за родами і числами (наприклад: *вони підійшли – Стівен підійшов, Мар'яна підійшла*); записати іменники, залежні від дієслів руху, у правильному відмінку тощо.

Для швидкого запам'ятовування нових слів, актуальних для висвітлення красназничої інформації, доцільно, на нашу думку, запропонувати студентам завдання, яке фокусує увагу на відповідних лексемах та їх вживанні. Наприклад, окремі слова, дотичні до красназничого контексту, поміщаємо в окрему рамку,

їх потрібно вставити у відповідне місце у тексті. Пропонуємо варіант такої вправи:

Завдання. Вставте слова з рамки у текст, запишіть їх у правильній формі.

бастіон, один, стріляти, фортеця, всередині, міцний, армія, вороги

Позаду Катебри є Бастіон – частина Станіславівської (...?). Фортеця мала шість (...?). З бастіонів жителі міста (...?), коли (...?) підходили до фортеці. Ця фортеця була дуже (...?). Вона зупинила велику ворожу (...?) у XVII столітті. Тільки (...?) бастіон залишився до сьогодні. Зараз (...?) є галерея, сувенірні крамниці, затишна кав'ярня.

Такий тип завдання активізує процес мислення студентів, служить для перевірки розуміння контексту та розвиває навички правильного вживання слів і їх граматичних форм. Крім того, контекстуальне вживання краєзнавчої лексики створює довкола неї певний емоційний образ, що сприяє її закріпленню у пам'яті. Для повноцінного засвоєння власне краєзнавчого матеріалу важливо додатково зацентрувати увагу студентів на власних назвах та впорядкувати отриману на певному етапі заняття інформацію за допомогою вправ. Ось деякі зразки таких вправ:

Вправа 1. З'єднайте подані прикметники з іменниками й утворіть словосполучення, що позначають або описують важливі об'єкти в Івано-Франківську (див. табл.).

Кафедральний	ікони
Станіславівська	армія
краєзнавчий	музей
міський	храм
ворожа	собор
головний	кав'ярня
сувенірні	купол
позолочений	суд
родинна	могила
старий	будівля
затишна	фортеця
центральна	костел
стародавні	крамниці

Вправа 2. Розподіліть подані слова і словосполучення відповідно до заданих об'єктів – Ратуша, Музей мистецтв Прикарпаття, Катедра, Бастіон:

Граф Потоцький, ринок, краєзнавчий музей, головний храм, родинна могила, вороги, стародавні ікони, центральна будівля, старий костел, затишна кав'ярня, християни, пожежа, Станіславівська фортеця, міський суд, сувенірні крамниці, міська адміністрація, позолочений купол, ворожа армія.

Подані вправи дозволяють систематизувати краєзнавчий матеріал, отриманий на попередніх етапах заняття, закріпити у свідомості студентів певні образи, емоції, асоціації, пов'язані з важливими для краю історично-архітектурними об'єктами, аби вони могли використовувати набуті знання, навички й уміння для спілкування.

За нашими спостереженнями, краєзнавча інформація, подана у тексті, особливо ефективно засвоюється при побудові або доповненні діалогів на його основі. Діалогічне мовлення є одним з

найбільш ефективних засобів вивчення іноземної мови і має значні переваги над монологічним, як, наприклад, текст для читання, оскільки «діалоговізація передбачає засвоєння двох видів мовленнєвої діяльності – слухання і говоріння, тому іноземці відчують емоційне задоволення у процесі подолання мовних та психологічних перепон у певних ситуаціях реального спілкування» [2, с. 293]. Крім того, акумулюючи експресивні, аксіологічні, динамічні ресурси мовлення, діалог здатний «максималізувати моральний та естетичний вплив на особистість» [2, с. 292], сприяючи, таким чином, засвоєнню інокомунікантами краєзнавчої інформації. Подаємо зразок тексту, що відбиває культурні особливості краю, в якому іноземець набуває мовної і комунікативної компетенції. Поданий фрагмент може бути представлений як текст для читання або слухання:

Кожного року в травні, на День міста, в Івано-Франківську проходить Свято ковалів. Ковалі з усього світу приїжджають до Івано-Франківська і показують своє мистецтво. Вони завжди залишають подарунок місту. У нашому місті є багато ковальських виробів: «Великоднє сонечко» біля Музею мистецтв Прикарпаття, «Дерево щастя» на «стометрівці» та інші. Також у нас є «Чарівна фоторамка» позаду центрального корпусу медичного університету. Вона чарівна, тому що в ній можна сфотографувати і Ратушу, і Катедру. Гості міста люблять фотографуватися тут. А цього року ковалі подарували місту цілу галерею ковальських виробів на вулиці Шевченка – всього десять фігур. Це музей кованих фігур під відкритим небом.

На основі тексту, що містить інформацію про Свято ковалів – важливу щорічну культурну подію у житті Івано-Франківська, пропонуємо студентам-іноземцям **доповнити діалог**. У контексті побудованої комунікативної ситуації, коли мешканка міста Мар'яна знайомить іноземного гостя Стівена з визначними місцями Івано-Франківська і розповідає цікаві історії з життя міста, власне її репліки є носіями краєзнавчої інформації. З огляду на це, саме їх, на нашу думку, доцільно вибрати як головний фокус активної роботи студентів для відтворення цілісної мовленнєвої взаємодії персонажів. Простежмо:

Далі Стівен і Мар'яна пішли у бік площі Міцкевича. Позаду медичного університету Стівен побачив щось цікаве.

Стівен: Що це таке?

Мар'яна: ...

Стівен: А чому вона чарівна?

Мар'яна: ...

Стівен: Я ніколи не бачив такої великої фоторамки. Хто зробив її і чому?

Мар'яна: ...

Стівен: Це дуже цікаво. Отже, у вашому місті є багато ковальських виробів?

Мар'яна: ...

Стівен: А що ковалі подарували місту цього року?

Мар'яна: ...

Стівен: Сфотографуй мене, будь ласка, у цій фоторамці.

Мар'яна: ...

Виконання такого завдання на занятті з української мови як іноземної поглиблює комунікативну компетенцію іноземців, допомагає їм правильно використовувати мовленнєві уміння і навички

відповідно до теми спілкування, служить джерелом краєзнавчої інформації та розвиває чуття мови. Окрім того, форма діалогічної взаємодії допомагає інокомунікантам осягнути ментальні риси народу та дає змогу набути практичного досвіду спілкування. Краєзнавча інформація є змістовим центром активної мовленнєвої діяльності студентів, що сприяє її ефективному засвоєнню.

Ефективним і для засвоєння краєзнавчої інформації, і для закріплення мовних навичок є інтерактивне завдання, мета якого – отримання інформації. Для початку, фокусуємо увагу студентів на зображеннях чотирьох важливих для міста об'єктів, не називаючи їх. Інформація про ці об'єкти міститься у тексті, розміщеному на окремих картках. Студенти діляться на дві групи і отримують картки двох видів: *Картку А* і *Картку Б*. Кожна картка містить той самий текст, який, однак, є неповним: недостатня у *Картці А* інформація подана в *Картці Б*, і навпаки. Ставлячи запитання до іншої групи, студенти заповнюють змістові лакуни у своїх картках, отримуючи повний текст. Подаємо зразок цього завдання:

У картках А і Б міститься різна інформація. Поставте запитання студентам з іншої групи, аби доповнити свій текст.

Картка А. Далі друзі пішли до [...?]. Через п'ять хвилин вони дійшли до Палацу. Колись тут жила [...?]. Брама Палацу виглядає так само, як 300 років тому. Вони не зайшли у цю браму, тому що [...?]. Потім Стівен і Мар'яна обійшли довкола великого будинку білого кольору. Біля будинку є [...?] – два музиканти з музичними інструментами. Стівен подумав, що це така велика музична школа! Насправді це **адміністративний будинок**. Люди називають його [...?], як в Америці. Біля «білого дому» є **обласна філармонія**. Люди часто приходять сюди, щоб послухати музику. Потім вони пішли [...?]. На цій площі є багато квітів, лавки і **пам'ятник Адаму Міцкевичу**, польському поетові. Вони підійшли до [...?]. Він дуже старий, йому більше ста років. У часи Другої світової війни люди заховали його [...?], тому що вороги хотіли переробити його на зброю.

Картка Б. Далі друзі пішли до Палацу **Потоцьких**. Через [...?] хвилин вони дійшли до Палацу. Колись тут жила родина **Потоцьких**. Брама Палацу виглядає [...?]. Вони не зайшли у цю браму, тому що зараз вона зачинена для гостей. Потім Стівен і Мар'яна обійшли довкола [...?]. Біля будинку є два пам'ятники – музиканти з музичними інструментами. Стівен подумав, що це [...?]. Насправді це **адміністративний будинок**. Люди називають його «білий дім», як в Америці. Біля «білого дому» є **обласна філармонія**. Люди часто приходять сюди, щоб [...?]. Потім вони пішли на площу **Міцкевича**. На цій площі є [...?], польському поету. Вони підійшли до пам'ятника. Він дуже старий, йому [...?] років. У часи Другої світової війни люди заховали його в землю, тому що [...?].

Студенти з *Картками А* ставлять перше запитання: **Куди друзі пішли далі?** Студенти з *Картками Б* дають відповідь, читаючи повністю перше речення: **Далі друзі пішли до Палацу Потоцьких.** Після цього вони ставлять запитання: **Через скільки хвилин вони дійшли до Палацу?** і т.д. Заповнивши всі змістові прогалини, студенти отримують повний текст, що містить краєзнавчу інформацію. Такий

вид роботи дозволяє закріпити навички побудови запитань та використання різних питальних слів, а також зосереджує увагу на змістовому аспекті, що особливо важливо для активного сприйняття й запам'ятовування інформації краєзнавчого характеру, поданої в тексті. Після виконання вправи просимо студентів підписати зображення: *Палац Потоцьких, обласна філармонія, адміністративний будинок («білий дім»), пам'ятник Адаму Міцкевичу.*

Аудіювання як один із видів мовленнєвої діяльності на занятті-екскурсії може бути представлене у вигляді як діалогічного, так і монологічного тексту, що містить краєзнавчу інформацію. У проведеному занятті-екскурсії Івано-Франківськом, на нашу думку, зручно подавати діалогічний текст для аудіювання у вигляді розмови персонажів про історію міста – жителя міста і гостя – дорогою до чергового визначного місця чи історично-культурної пам'ятки. Цей текст може містити інформацію про час заснування міста, видатних осіб, які жили і творили у ньому тощо. Монологічне мовлення доречно представити у вигляді розповіді місцевого жителя при розмові з гостем у кав'ярні. У цьому тексті можна подати сюжетні історії, легенди про місто. Пропонуємо обидва зразки адаптованих текстів для аудіювання та запитань для перевірки засвоєння студентами інформації. Зауважимо, що в кожному тексті є лексика, яка зазвичай не входить у коло загальнонавчованої для іноземців, тому варто зацентрувати на ній увагу окремо, подаючи її перед прослуховуванням.

Текст 1. Історія міста (діалогічне мовлення).

Мар'яна: Наше місто не дуже велике. Його можна перейти пішки за дві години. А це Івано-Франківськ досить старе місто. Йому.... Як ти думаєш, скільки йому років?

Стівен: 150?

Мар'яна: Ні, більше! Цього року йому виповнилося 353 роки. Це місто заснував польський граф Анджей Потоцький. Він назвав його Станиславів.

Стівен: Станиславів?

Мар'яна: Так, Станиславів, на честь свого сина. Це стара назва міста. Коли місту було 300 років, йому дали іншу назву – Івано-Франківськ – на честь українського письменника і поета Івана Франка. Ти бачив пам'ятник Іванові Франку біля готелю «Надія»?

Стівен: Так, такий великий пам'ятник. Іван Франко був письменником і поетом?

Мар'яна: Так, дуже відомим письменником і поетом!

Стівен: Він жив у цьому місті?

Мар'яна: Так, але дуже мало. Він більше жив і працював у Львові, але часто відвідував наше місто. Тут жила жінка, яку Іван Франко дуже кохав. Але вони не були разом, вона хворіла на туберкульоз і рано померла. До речі, її могила позаду готелю «Надія».

Стівен: Це дуже сумно.

Мар'яна: Так. А сьогодні у нашому місті живе багато відомих письменників – більше ніж в інших містах України. Можна сказати, що Івано-Франківськ сьогодні – центр української літератури.

Стівен: Це дуже цікаво....

Для перевірки розуміння прослуханого тексту пропонуємо студентам визначити правдивість таких тверджень і виправити помилкові:

- Місту Івано-Франківську 300 років.
- Анджей Потоцький заснував це місто.
- Потоцький назвав місто на честь українського письменника Івана Франка.
- Мар'яна і Стівен бачили пам'ятник Іванові Франку біля Ратуші.
- Іван Франко завжди жив і працював у нашому місті.
- Іван Франко був одружений із жінкою, яка жила у нашому місті.
- Івано-Франківськ – центр сучасної української літератури, тому що Іван Франко часто відвідував наше місто.

Текст 2. Мармулядова пожежа (монологічне мовлення).

Мар'яна: *А ще є така історія. У 1868 році у місті була велика пожежа. Люди називають її Мармулядова пожежа. Чому? Бо одна жінка на своєму подвір'ї варила мармуляду, або повидло. Ця жінка жила на вулиці Липовій, тепер це вулиця Шевченка – та, що веде до міського парку..., ми потім підемо туди.... Так от, жінка варила мармуляду, а до неї прийшла її сусідка. Вона говорила із сусідкою і не бачила, що почався сильний вітер і поніс вогонь на дах її будинку, а потім – на сусідні будинки. У той час усі будинки в місті були дерев'яні, тому вони дуже швидко загорілися. Від пожежі у той день згоріла четверта частина Станиславова: згоріли Ратуша, Вічевий майдан і багато центральних вулиць.*

Пропонуємо студентам визначити правдивість таких тверджень:

- Велика пожежа у Станиславові сталася 1868 року.
- Місце, де сталася пожежа, – Вічевий майдан.
- На щастя, вітер не поніс вогонь на сусідні будинки.
- У той день згоріло півміста.
- Жінка говорила зі своїм чоловіком і не бачила, що горить повидло.
- Пожежа називається Мармулядова, тому що в жінки згоріла мармуляда.

Запропоновані вправи на аудіювання дають змогу викладачеві подати значний обсяг краєзнавчого матеріалу компактно й експресивно, що сприяє його запам'ятовуванню студентами.

Комунікативні ситуації «У книгарні» й «У крамниці сувенірів», актуалізовані в ході екскурсії містом, також є базою для подання широкого пласту краєзнавчої і краєзнавчої інформації. Використовуючи різного типу вправи і завдання, релевантні для цих ситуацій, до студентів можна донести важливу інформацію про історичні постаті й суспільних діячів цього краю, його традиції, звичаї та побут.

Висновки. Таким чином, краєзнавчий аспект у вивченні української мови як іноземної передбачає набуття інокомунікантами комунікативної компетенції, що є необхідною умовою ефективного спілкування в чужомовному середовищі. Одним зі способів подання краєзнавчої інформації є заняття-екскурсія, яке прямим чином орієнтоване на передачу знань краєзнавчого характеру. Аудиторне заняття-екскурсія є оптимальною формою проведення заняття з погляду рівноцінного представлення в ньому чотирьох основних видів комунікативної діяльності – говоріння, слухання, читання, письма. Структура заняття-екскурсії, ефективна у плані засвоєння краєзнавчої інформації, має фабульну

основу, що забезпечує цілісність і зв'язність усіх його дидактичних компонентів, а також активізує в іноземців чинник емпатії, посилює мотивацію до вивчення матеріалу та полегшує його сприйняття. Краєзнавчий матеріал подається у вигляді комплексу вправ і завдань, спрямованих на запам'ятовування нових слів, зокрема мікротопонімної лексики, що є фокусом краєзнавчого контексту, створення довкола них асоціативно-емоційного образу, набуття інокомунікантами навичок вживання цих слів у діалогічному і монологічному мовленні тощо. Презентація краєзнавчої інформації у формі заняття-екскурсії актуалізує в студентів знання практично всіх аспектів лексики і граматики, однак, з огляду на динамічний чинник заняття-екскурсії, найбільш релевантними у плані мовної компетенції є дієслова руху з префіксами, родовий і знахідний відмінки іменників у значенні напряму руху, прислівники місця, питальні конструкції зі словами *де? куди? звідки? коли?* та ін.

Крім заняття-екскурсії, краєзнавчий матеріал можна презентувати й на базі інших нетрадиційних типів занять, що активізують творче мислення і мотивацію студентів, як-от заняття-конференція, заняття-змагання, заняття-гра тощо. Розробка для них дидактичних прийомів і методів, які сприяють засвоєнню інокомунікантами краєзнавчої інформації у процесі вивчення української мови як іноземної, є перспективою наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Добрычева А. Использование краеведческого материала на занятиях по русскому языку как иностранному [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://libsakh.ru/books/v_kopilku/Materialy_konferencii/izdaniya/Dobrycheva_A.A._Ispolzovanie_kraevedcheskogo_materiala_.pdf.
2. Литвин І. Лінгводидактичні особливості використання художнього діалогу на заняттях з української мови як іноземної / І. П. Литвин // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2014. – Вип. 3. – С. 292-295.
3. Лісовий М. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної [Текст] / М. І. Лісовий, Л. Т. Тищенко // Актуальні проблеми навчання іноземних студентів на сучасному етапі : матеріали міжнародного науково-практичного семінару (Суми, 28-29 лютого 2012 р.). – Суми : СумДУ, 2012. – С.131-135.
4. Тишковець М. Топоніми в лінгвокраїнознавчому аспекті вивчення української мови як іноземної / М. Тишковець // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 86–89.
5. Фийса Н. В. Використання краєзнавчих матеріалів як необхідної умови при викладанні другої (третьої) іноземної мови для спеціальностей галузі туризму у ВНЗ / Н. В. Фийса // Науковий вісник УжНУ, 2009. – Вип. 28. – С. 71–73. – (Серія «Економіка»).
6. Швець Г. Становлення методики викладання української мови як іноземної / Г. Д. Швець // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39 (4). – С. 361–369.

Дата надходження до редакції: 05.09.2016 р.